

Piotr Szukalski
Instytut Socjologii
Uniwersytet Łódzki
piotr.szukalski@uni.lodz.pl

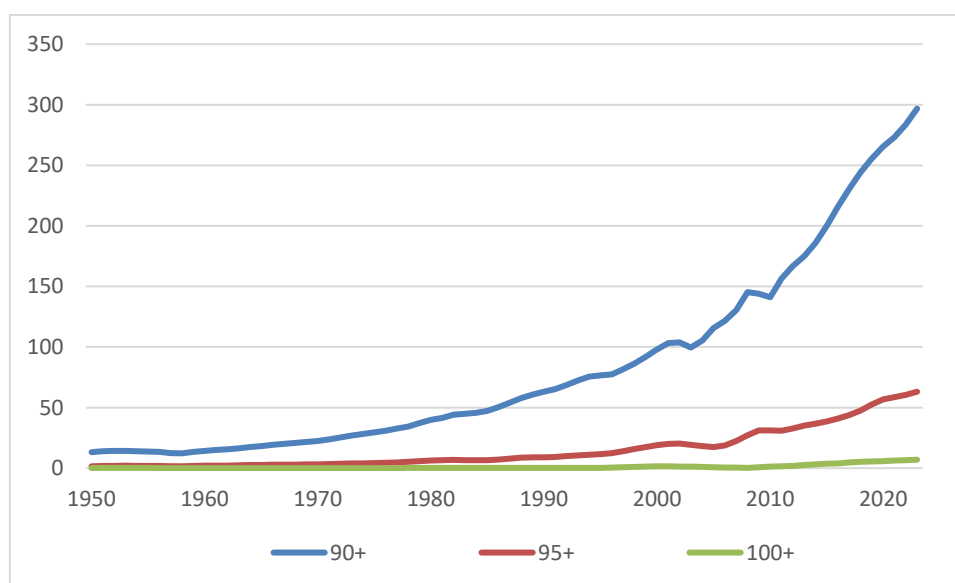

Gdzie mieszkają polscy dziewięćdziesięciolatekowie?

Proces starzenia się ludności ma dualny charakter, co oznacza, że wraz ze wzrostem odsetka seniorów bardzo szybko rosną również i frakcje nestorów – ludzi bardzo starych (80+) czy wręcz długowiecznych (90+). W niniejszym opracowaniu skupimy się na tej ostatniej, rzadziej analizowanej grupie, która w ostatnich dekadach charakteryzowała się bardzo szybkim wzrostem swej liczebności (rys. 1). Wynikało to z dwóch czynników [Szukalski, 2025]. Po pierwsze, z odpowiednim opóźnieniem odzwierciedlało wzrost liczby urodzeń na ziemiach polskich obserwowany w ostatnich dekadach XIX w. i na początku wieku XX. Po drugie, wynikało z obniżającej się – zwłaszcza w trakcie ostatniego trzdziestolecia (z pewnymi zakłóceniami po 2015 r., w tym i tymi związanymi z Covid-19) – umieralności, zwiększającej prawdopodobieństwo dożycia do bardzo zaawansowanego wieku.

Rysunek 1

Liczba osób w wieku 90 lat i więcej w Polsce w latach 1950-2023 (w tys.)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie *World Population Prospects 2024*,

<https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>

O ile przez pierwsze powojenne dwudziestolecie liczba osób w wieku 90+ utrzymywała się na poziomie kilkunastu tysięcy, w drugiej połowie lat 1960. rozpoczął się szybki wzrost tej wielkości: w roku 1968 przekroczona została wielkość 20 tys., w 1986 r. – 50 tys., w 2001 r. – 100 tys., w roku 2016 – 200 tys., zaś w roku 2024 – 300 tys. Jeszcze większą skalę dynamiki wzrostu zaobserwować można również i w zbiorowości 95+, jak i 100+, choć z uwagi na zdecydowanie mniejsze liczebności podzbiorowości te nie mają już tak dużego wpływu na oczekiwany popyt na usługi opiekuńczo-

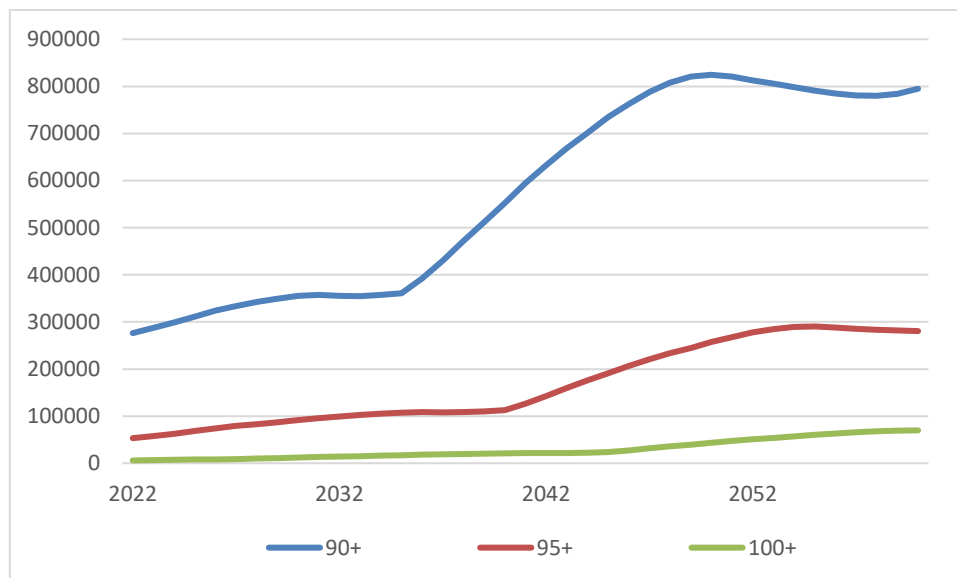
pielęgnacyjne jak cała badana zbiorowość. Dane, jakie zgromadzono na temat związku między wiekiem a popytem na usługi opiekuńcze, jednoznacznie wskazują na ścisły związek między tymi wielkościami (zob. PolSenior2 [Błędowski, 2021]).

Równocześnie zmiany liczby ludności w interesującym nas wieku pozostawały pod wpływem zasłności – przykładowo, okresowe zmniejszenie się liczby osób w wieku 90+ w okolicach roku 2010 były rezultatem niskiej liczby urodzeń w latach 1914-1920, zaś spadek około roku 2003 najprawdopodobniej był skutkiem strat wśród ludności w sile wieku w okresie II wojny światowej.

W nadchodzących dekadach również spodziewać się należy dalszego dynamicznego wzrostu interesującej nas zbiorowości. Najnowsza prognoza ludności Polski GUS z 2023 r. jednoznacznie wskazuje na taką oczekiwaną ewolucję (rys. 2). W efekcie w miejsce obecnych 300 tys. osób 90+ należy oczekiwać przekroczenia wielkości 400 tys. (2037 r.), 500 tys. (2039), 600 tys. (2042), 700 tys. (2044) i 800 tys. (2048).

Rysunek 2

Liczba osób w wieku 90 lat i więcej w latach 2022-2060 według *Prognozy ludności GUS z 2023*

Źródło: Obliczenia własne na podstawie bazy danych GUS *Demografia*,
https://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Prognoza_2023_2060.aspx

Wzrastać będą również liczebnie wskazane na powyższych rysunkach podzbiorowości – osób w wieku 95+ według przewidywań GUS ma być ponad 100 tys. od roku 2033, od roku 2046 ponad 200 tys., zaś w ostatnim okresie ujętym w horyzoncie prognozy liczba ta ma zbliżać się do 300 tys. Z kolei liczba stulatków ma nieprzerwanie rosnać od dzisiejszych 7 tys. do 70 tys. w 2060 r.

Mimo iż obecnie dziewięćdziesięciolatkowie osiągają rekordową liczebność, wciąż stanowią nieznaczną część ogółu ludności kraju (0,75% na koniec 2023 r.). Niemniej w układzie przestrzennym znaleźć można takie województwa – a zwłaszcza powiaty – gdzie powyższe udziały są znacząco wyższe. Chcąc dokonać odpowiedniej analizy, ograniczeni jesteśmy dostępnością danych. Podstawowe bazy danych GUS (*Bank Danych Lokalnych*; *Demografia*) nie zawierają danych o wieku ludności powyżej 80-85 lat dla JST. Stąd też jesteśmy zmuszeni skorzystać z informacji pochodzących z ostatnich spisów powszechnych (tab. 1, 2, 3, mapa 1).

We wszystkich województwach liczba osób w wieku 90+ pomiędzy dwoma ostatnimi spisami wzrosła 2-3-krotnie (tab. 1), zaś w przyszłości, zwłaszcza w połowie następnej dekady – wraz z osiąganiem pierwszych roczników powojennego wyżu demograficznego wieku 90 lat – spodziewany jest dalszy, szybki wzrost ich liczebności.

Tabela 1

Rzeczywiste i spodziewane liczby osób w wieku 90+ w latach 2011-2050 według województw (w tys.)

Jednostka administracyjna	2011	2021	2030	2040	2050
Dolnośląskie	8,6	21,9	27,0	44,3	66,1
Kujawsko-pomorskie	6,7	13,4	17,6	30,1	45,0
Lubelskie	8,3	16,7	20,6	30,8	44,9
Lubuskie	2,7	6,1	8,2	14,7	22,5
Łódzkie	10,0	19,0	24,0	39,9	56,2
Małopolskie	10,8	23,8	32,4	45,4	67,5
Mazowieckie	21,6	45,0	51,8	76,1	112,3
Opolskie	2,8	6,3	10,3	14,3	21,8
Podkarpackie	6,4	14,5	20,1	28,0	42,9
Podlaskie	4,7	10,2	11,9	15,7	24,8
Pomorskie	6,9	14,8	19,6	32,2	48,4
Śląskie	12,5	27,3	43,5	66,3	99,6
Świętokrzyskie	5,2	10,2	12,7	18,9	27,9
Warmińsko-mazurskie	4,0	8,9	11,6	19,0	31,3
Wielkopolskie	11,1	20,4	27,5	49,4	72,2
Zachodniopomorskie	4,4	11,2	14,5	25,5	39,1
Polska	126,8	269,7	353,2	550,5	822,5

Źródło: dla lat 2011 i 2021 dane spisów powszechnych, dla lat 2030-2050 dane prognozy ludnościowej GUS na lata 2023-2060: *Bank Danych Lokalnych* GUS (<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>)

Tabela 2

Liczba osób w wieku 90+ i ich udział wśród ludności ogółem według województw w 2021 r.

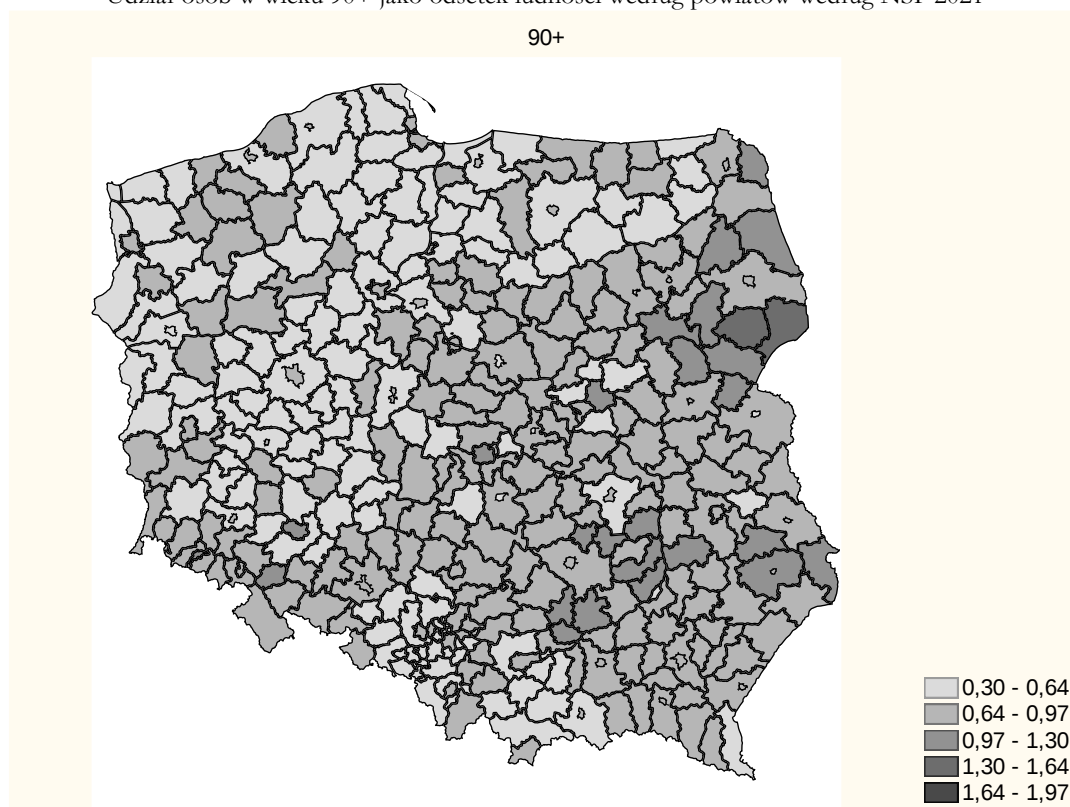
Jednostka administracyjna	Liczba			% ludności		
	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Dolnośląskie	4 917	16 952	21 869	0,4	1,1	0,8
Kujawsko-pomorskie	3 150	10 250	13 400	0,3	1,0	0,7
Lubelskie	3 927	12 777	16 704	0,4	1,2	0,8
Lubuskie	1 391	4 722	6 113	0,3	0,9	0,6
Łódzkie	4 081	14 949	19 030	0,4	1,2	0,8
Małopolskie	6 020	17 741	23 761	0,4	1,0	0,7
Mazowieckie	11 867	33 147	45 014	0,4	1,2	0,8
Opolskie	1 583	4 758	6 341	0,3	1,0	0,7
Podkarpackie	3 698	10 822	14 520	0,4	1,0	0,7
Podlaskie	2 483	7 670	10 153	0,4	1,3	0,9
Pomorskie	3 714	11 045	14 759	0,3	0,9	0,6
Śląskie	7 035	20 298	27 333	0,3	0,9	0,6
Świętokrzyskie	2 485	7 713	10 198	0,4	1,3	0,9
Warmińsko-mazurskie	1 929	6 948	8 877	0,3	1,0	0,6
Wielkopolskie	4 953	15 490	20 443	0,3	0,9	0,6
Zachodniopomorskie	2 500	8 725	11 225	0,3	1,0	0,7
Polska	65 733	204 007	269 740	0,4	1,0	0,7

Źródło: NSP'2021, *Bank Danych Lokalnych* GUS

Wśród dziewięćdziesięciolatków zdecydowanie przeważają kobiety, stanowiąc na koniec roku 2023 75,2% ogółu tej zbiorowości. Powyższa przewaga liczebna utrzymuje się na zbliżonym poziomie we wszystkich województwach. Równocześnie oznacza ona, że interesująca nas grupa stanowi zdecydowanie wyższą część zbiorowości kobiet niż mężczyzn. W województwach podlaskim i świętokrzyskim co 80. mieszkanka była już w tym wieku, podczas gdy w przypadku mężczyzn najwyższe frakcje nie osiągały 0,5%.

Jednocześnie prawdziwe zróżnicowanie przestrzenne częstości występowania osób długowiecznych zaobserwować można na poziomie powiatów. W 25 spośród nich udział osób w wieku 90+ przekraczał w 2021 r. 1%, podczas gdy w 36 odsetek ten przyjął wartość niższą niż 0,5% (mapa 1).

Mapa 1
Udział osób w wieku 90+ jako odsetek ludności według powiatów według NSP'2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NSP'2021, *Bank Danych Lokalnych GUS*

Generalnie obszary o najwyższych udziałach osób w wieku 90+ to tereny, które wskutek długofalowego odpływu młodych ludzi odznaczają się trwałą depopulacją. Stąd też wśród powiatów o najwyższych frakcjach osób długowiecznych zdecydowanie przeważają peryferyjne obszary wiejskie. Powiat o najwyższej względnej liczbie osób w wieku 90+, tj. Sopot, również poddany jest depopulacji, choć jej przyczyny są typowe dla atrakcyjnych przyrodniczo i rekreacyjnie terenów, na których wysokie ceny nieruchomości zachęcają część dotychczasowych mieszkańców do sprzedaży lub wynajmu posiadanego lokalu, a jednocześnie do przeniesienia się na inne tereny o zdecydowanie niższych kosztach dostępu do mieszkania.

Z kolei najniższe wartości zaobserwować można na terenach podmiejskich większych miast, które w ostatnich dwóch-trzech dekadach notowały najszybszy przyrost ludności dzięki napływowi relatywnie młodej ludności z miast-rdzeni tychże terenów.

W efekcie to na terenie województwa podlaskiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego i lubelskiego znaleźć można największą liczbę powiatów odznaczających się ekstremalnie wysokimi udziałami osób długowiecznych (tab. 3).

Tabela 3
Powiaty o najwyższym odsetku ludności w wieku 90+ w trakcie NSP'2021 według województw
(nazwa powiatu i odsetek ludności w tym wieku)

Jednostka administracyjna	Stolica	Powiaty o najwyższym udziale
Dolnośląskie	Wrocław (0,98)	dzierżoniowski (1,05), Jelenia Góra (1,00), Wrocław (0,98)
Kujawsko-pomorskie	Bydgoszcz (0,90), Toruń (0,76)	Bydgoszcz (0,90), radziejowski (0,83), aleksandrowski (0,80)
Lubelskie	Lublin (0,87)	krasnostawski (1,18), zamojski (1,05), kraśnicki (1,03), hrubieszowski (1,01)
Lubuskie	Zielona Góra (0,69), Gorzów Wlkp. (0,63)	Zielona Góra (0,69), nowosolski (0,69), strzelecko-drezdenecki (0,68)
Łódzkie	Łódź (1,05)	Łódź (1,05), skierniewicki (0,90), łęczycki (0,82)
Małopolskie	Kraków (0,88)	Tarnów (0,93), Kraków (0,88), miechowski (0,88)
Mazowieckie	Warszawa (1,04)	sokołowski (1,08), lipski (1,07), Warszawa (1,04), łosicki (1,03), ostrowski (1,02)
Opolskie	Opole (0,80)	Opole (0,80), głubczycki (0,78), nyski (0,78)
Podkarpackie	Rzeszów (0,71)	Przemyśl (0,85), łańcucki (0,83), mielecki (0,81)
Podlaskie	Białystok (0,83)	hajnowski (1,44), bielski (1,31), siemiatycki (1,18), sokółski (1,17), moniecki (1,15), sejneński (1,08), wysokomazowiecki (1,05)
Pomorskie	Gdańsk (0,84)	Sopot (1,97), Gdynia (0,91), Gdańsk (0,84)
Śląskie	Katowice (0,85)	Częstochowa (0,85), Katowice (0,85), Bielsko-Biała (0,83)
Świętokrzyskie	Kielce (0,81)	kazimierski (1,20), skarżyski (1,11), buski (1,09), sandomierski (1,02), pińczowski (1,01)
Warmińsko-mazurskie	Olsztyn (0,82)	węgorzewski (0,93), lidzbarski (0,85), Olsztyn (0,82)
Wielkopolskie	Poznań (0,86)	Poznań (0,86), Kalisz (0,71), Konin (0,70)
Zachodniopomorskie	Szczecin (0,89)	Koszalin (0,92), Szczecin (0,89), kołobrzeski (0,81)
Polska	Warszawa (1,04)	Sopot (1,97), hajnowski (1,44), bielski (1,31)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP'2021, *Bank Danych Lokalnych GUS*

W dzisiejszej Polsce liczba dziewięćdziesięciolatek – po 35-leciu, w którym wzrosła 6-krotnie – przekroczyła właśnie 300 tys., zaś w perspektywie kolejnych 15 lat dojdzie do pół miliona. Fascynacja długowiecznością ustąpić musi zatem przemyśleniu tego, jakie wyzwania związane są z masowym występowaniem osób w wieku 90 czy 95 lat w warunkach wyraźnego, długofalowego zmniejszenia się potencjału opiekuńczego rodzin. Wszak mowa o ludziach, których potomstwo – postrzegane zazwyczaj jako pierwszoplanowy opiekun – w znacznej części znajduje się w wieku, w którym zaczynają występować trudności z utrzymaniem pełnej sprawności i samodzielności. Zdecydowana większość obecnych kobiet w wieku 90+ rodziła swe pierwsze dziecko w wieku 20-22 lata, kończąc karierę rozrodczą przed osiągnięciem 30 lat [Paradysz, 1992]. Czy 65-, 70-, 75-letnie córki i synowie będą w stanie wraz ze swoimi małżonkami zapewnić intensywną opiekę? Można wątpić co do wystarczająco dużej liczby przypadków, uwzględniając migracje zewnętrzne i wewnętrzne (zamieszkiwanie znacznej części potomków sędziwych starców w innych miejscowościach i krajach), stan zdrowia owych dzieci, fakt, że nie każde dziecko dożyło wieku, gdy jego rodzic osiąga 90+ lat, jak i wpływ rozwodów prowadzących do tego, że pewna część sędziwych mężczyzn – mimo posiadania dzieci – nie wykształciła z nimi wystarczająco silnej więzi.

Literatura:

- Błędowski P., 2021, *Potrzeby opiekuńcze*, [w:] Błędowski P., Grodzicki T., Mossakowska M., Zdrojewski T. (red.), *PolSenior2. Badanie poszczególnych obszarów stanu zdrowia osób starszych, w tym jakości życia związanej ze zdrowiem*, GUM, Gdańsk, https://polsenior2.gumed.edu.pl/attachment/attachment/82370/Polsenior_2.pdf
- Paradysz J., 1992, *Dzietność kobiet w Polsce*, „Materiały i opracowania statystyczne NSP’1988”
- Szukalski P., 2021, *Podwójne starzenie się ludności – od kiedy zaczyna się późna starość?*, [w:] B. Urbaniak, M. Chałas, P. Szukalski, R. Zimny, R. Błaszczak, M. Zadworna, *Trwałość i zmienność procesów starzenia się i starości*, Wyd. UŁ, Łódź, 41-62, <http://hdl.handle.net/11089/37721>
- Szukalski P., 2025, *Polscy dziesięćdziesięciolatkowie. Szkic demograficzny*, „Exlibris. Biblioteka Gerontologii Społecznej”, nr 1, <https://ojs.wsb.edu.pl/index.php/bgs/libraryFiles/downloadPublic/39>
- Wróblewska W., 2012, *Długowieczność i zmiany maksymalnego trwania życia – wyzwania dla statystyki*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 11, <https://ws.stat.gov.pl/Article/2012/11/001-012>